

Jewish Textual Architectures

Jewish Spaces, Places, and Architectures in Literature. Online Anthology

Siegfried E. Van Praags *Jeruzalem van het Westen*

Date	1961
Place	<u>Amsterdam</u>
Source Type	Text
Creator	Siegfried van Praag
Holding Institution	<u>Universiteitsbibliotheek (Amsterdam)</u>
Source Description and Interpretation	<u>"I Call You to Witness, Ruben": Siegfried van Praag and his Jerusalem of the West (Sietske van der Veen)</u>

Source Description

This is an excerpt from the 1961 novel *Jeruzalem van het Westen* *Jerusalem of the West* by the Dutch Jewish writer Siegfried Emanuel van Praag (1899–2002). It shows one of the characters, a Jewish 'Amsterdammer' who had made aliyah long before the Shoah, posthumously addressing the protagonist, Van Praag's alter ego Ruben Joseph, on a visit to Israel in the 1950s: "I call you to witness, Ruben, you, who has lived your youth in our Jerusalem of the West." Ik roep jou tot getuige Ruben, jij, die je jeugd in ons Jeruzalem van het Westen hebt geleefd. (S. 458). The command epitomizes Van Praag's motivation for writing the book, which is, in essence, a monument dedicated to pre-war Amsterdam Jewry. Before the Shoah, about ten percent of the population of Amsterdam was Jewish. Only a small number of them survived. The percentage of Jews from the Netherlands killed in the Shoah was much higher than in other occupied countries in Western Europe. In these pages, the major themes of the novel come together: Zionism, which strongly defined Van Praag's Jewish identity and writing, the urban landscape of Amsterdam, the city of his youth, and, most importantly, the Jews who had inhabited it, in all their shades and colors. Van Praag finished the first version of *Jeruzalem van het Westen* in 1947. The manuscript was turned down by several publishers. Only ten years later and after being thoroughly rewritten, the Leopold publishing house in The Hague decided to publish what its director termed one of Van Praag's "most poignant books." The initial manuscript, as well as the writer's personal diaries detailing his visits to Amsterdam after the war, are held at the Bibliotheca Rosenthaliana in Amsterdam. Studied alongside the final novel, these documents offer an interesting insight into how Van Praag related to the Jewish urban landscapes of his native city.

[Read on >](#)

Transcription

[457 : 457]

[...]

Ruben zag hem daar liggen, de goedwillende Amsterdamse Jood, die al volwassen was geweest in de tijd van zijn kinderjaren. Hij had het geluk gekend de prille lente van het tsionisme in Amsterdam te ontvangen. De man die was opgetrokken naar het Land met de geest van de bloemendag in zich. Maurits Parser had het Jeruzalem van het Westen naar Israël meegenomen, omdat hij daar in Amsterdam, temidden van de Amsterdamse Joden naar Jeruzalem was gaan verlangen en daar Israël had lief gekregen.

Hoeveel had er moeten gebeuren, opdat die man, op de buik gelegen, stierf aan een geweerschot dat door een Christen of een Moslim op hem werd afgeschoten! Als het niet, zoals Menacheems laatste liefdeswoord aan Israël het vreesde, een Jood was geweest!

Daarvoor moesten gemeenschappen tot leven opstaan, die Ruben niet gekend had, straten, pleinen, talen en mensen die hem niet met verlangen en terugverlangen ontroerden, maar die na hun verdwijnen wel anderen met dit heimwee hadden gevuld, het Alexandrië, het Cordowa en Warschau en Wilna, ja het Berlijn van hun Joodse kinderen.

Ruben vereenzelvigde zich met de dode Menacheem Parsi. Het Jeruzalem van het Westen gedacht hij vanaf de Geldersekade tot de Watergraafsmeer, met de synagoge van Amsterdam-Oost, zo Nederlands-Joods in dorpse kerkseheid, met de zwaar-gemarmerde synagoge van de Jacob Obrechtstraat - met die van het uitgedoofde Jonas Daniël Meijerplein, de twee weduwen. De slijperijen waar de molens stilstonden! De slijpers waren in Auschwitz, Bergen-Belsen of Treblinka, in plaatsen waar hun verre voorouders misschien langs getrokken waren of waar nooit voorouders van hen hadden geleefd - in plaatsen waarvan ze het bestaan niet meer kenden - omgebracht, ontnomen aan hun gemoedelijke ijdelheid, de eervolle begrafenis, de bekowedliche lewaje in Muiderberg of het arme Diemen!

Hij dacht aan de Joodse winkelmeisjes en winkeljuffrouwen van Gerzon en de Bijenkorf, die al lang verwangen waren door kittige

blondines. Haar accent was verdwenen, dat accent dat men maakte in beschaafde Joodse kring en dat nu zo aantrok als het gekir van bolle duiven. En de mondjes die ze trokken, de oogjes die ze gaven, om haar koketteren met haar verkooptalenten te mengen. In geen warenhuis hoorde men de verkoopchef meer 'juffrouw Rebecca, juffrouw Rachel, juffrouw Rozette' roepen. Hij dacht aan de vergaste en veraste doctoren en advocaten, aan die praktizijn, die in de advocatenkamer ghijn en Europese eruditie als uit de mouwen van zijn toga goochelde. En aan het goe-dige, schreeuwerige proletariaat van de straat, dat door de schen-dende hand van mensen zélf tot vodden en benen was gewor-den, slechter, wreder, ondenkbaarder dan de tijd al wat is,

afbreekt en doet vergaan. Maar vooral, vooral gedacht bij hun vreugde! Simchaténoe! Onze vreugde! 'Jodendom is een onge-luk' zei zuchtend Heines sjlemiel, Heines schalksnar Hirsch Hyacinth. En hoevel Joodse intellectuelen hadden dit Heines loterij-mannetje nagesproken in Berlijn, Parijs, Londen en New-York... 'een ongeluk.' 'Wee, wee' riep de dode man Maurits Parser, met heel zijn dode lichaam. 'Dat is godslastering... dat is chiloel-hasjeem. Ik roep jou tot getuige Ruben, jij, die je jeugd in ons Jeruzalem van het Westen hebt geleefd. Was Jodendom een on-geluk? Was het geen vreugde, geen grote simcha! Zie ze lopen, op sjabbath, de vaders met hun zoontjes en dochtertjes, in hun beste kleren, op de Weteringschans, de Hoge Sluis en de Sarphati-sstraat. Boven de Amstel ligt de zon. Over de gevels van Binnen-Amstel en Weesperzij; over hun lichte en hun donkere puien, over de oranje markiezen boven de balkons van Binnen-Amstel en Weesperzijde ligt de zon. En op het asfalt van de Hoge Sluis en op de grauwe pulp van zijn stenen pilasters en stenen sierpilaartjes die de brugleuning begeleiden, ligt de zon, en op de oogholten en wenkbrauwen van de ramen van het Amstel Hotel ligt de zon. Maar zonniger was het in jullie zielen, sjabbesvaders met jullie sjabbeskindertjes, geheiligd door jullie gang naar een van de syna-gogen, of geheiligd eenvoudig door de vreugde van de vrije dag en het wandelingetje, geheiligd door het voorplezier in de gedekte tafel en de ontvangst door jullie vrouw thuis, met galla's en vis; geheiligd door die speelse en gewichtige kindertjes naast jullie, met hun glanzende blauwe petten op, of hun roze of licht-blauwe

lintjes in het zwarte haar. Het was jullie tot vreugde, het gulle Jodendom van het Jeruzalem van het Westen. De moord kwam van elders... Altijd waren er kometen, vreemde boze hemel-lichamen die opbotsten tegen die kleine innige en zich met veel verlies handhavende ster van Israël. Jeruzalem van het Westen...'

Jeroesjalajim sjel ha-maäraw! Het dode lichaam van Maurits Parser rees voor Ruben op als een standbeeld der verloren. Voor goed verloren in de ruimten van het Joodse verleden, die onheldhachtige, maar gemoedelijke glimlachende lach Israëls, die leek op de glimlach van een wat eenvoudige, onontwikkelde, wat lief-ordinaire Joodse moeder voor haar dochtertje in pronkkleertjes; die lach van verstandhouding tussen de Joden en de straten van Amsterdam. Die man, die Maurits Parser is gestorven áán ons verleden en vóór onze toekomst. Hij leefde van liefde. Op het ogenblik dat een schot hem zijn leven nam, was zijn liefde nog even groot en onuitputtelijk. Die liefde die hij voor Israël had opgevat in en door het Joodse Amsterdam van zijn jeugd.

[...]

English Translation

[457 : 457]

[...]

Ruben saw him lying there, the well-meaning Amsterdam Jew,
who had already been an adult during his childhood. He
had been fortunate enough to experience the early spring of zionism in Amsterdam.
The man who had travelled to the Land
with the spirit of Flower Day in his heart. Maurits Parser had brought
taken the Jerusalem of the West to Israel, because it was
there in Amsterdam, among the Amsterdam Jews, that he had
come to long for Jerusalem and had grown to love Israel.

How much would have had to happen for that man, lying on his stomach,
to die from a gunshot fired at him by a Christian or a
Muslim! If only, as Menachem's
last words of love to Israel suggest, it had been
a Jew!

To achieve this, communities had to be brought to life
that Reuben had never known: streets, squares, languages,
and people who did not stir him with longing and nostalgia, but who,
after their disappearance, had filled others with that
longing—Alexandria, Cordoba, Warsaw, Vilnius, and even the Berlin
of their Jewish children.

Ruben identified with the deceased Menacheem Parsi. He
imagined the Jerusalem of the West stretching from the Geldersekade to
the Watergraafsmeer, with the synagogue of Amsterdam-Ost, so
Dutch-Jewish in its village churchness, with the heavily marbled
synagogue on Jacob Obrechtstraat—with that of
the extinguished Jonas Daniël Meijerplein, the two widows. The grinding mills
where the mills stood still! The grinders were in Auschwitz,
Bergen-Belsen, or Treblinka, in places where their distant
ancestors might have passed through or where none of their ancestors
had ever lived—in places whose existence they no longer knew—killed,
deprived of their simple vanity, the honorable gestures, the charming lewajie in Mui-
derberg or on the Diemen!

He thought of the Jewish shopkeepers and shop assistants of
Gerzon and the Bijenkorf, who had long since been replaced by sassy

[458 : 458]

blondes. Her accent had disappeared, that accent that people imitated in civilized Jewish circles and that now attracted attention like the cooing of plump pigeons. And the little mouths they made, the little eyes they gave her, to mix her flirting with her sales pitch.

In no department store could one hear the sales manager calling out "Miss Rebecca, Miss Rachel, Miss Rozette" anymore. He thought of the gassed and poisoned doctors and lawyers, of that practitioner who conjured up European erudition from the sleeves of his robe in the lawyers' chamber. And to the good-natured, loud proletariat of the street, who had been reduced to rags and bones by the violating hand of people themselves, worse, further, more unthinkable than time itself, which breaks down and causes decay. But above all, above all, he thought of their joy! Simchatenoe! Our joy! Judaism is a misfortune, sighed Heine's shlemiel, Heine's mischievous Hirsch Hyacinth.

And how many Jewish intellectuals had echoed this Heine's lottery man in Berlin, Paris, London, and New-York...

'a misfortune.' "Woe, woe," cried the dead man Maurits Parser, with his whole dead body. That is blasphemy, that is chiloel-hashem. I call you as my witness, Ruben, you who lived your youth in our Jerusalem of the West. Was Judaism a misfortune?

Was it a joy, no great simcha! See them walking, on Shabbat, the fathers with their sons and daughters, in their best clothes, on the Weteringschans, the Hoge Sluis and the Sparhat street. The sun is shining above the Amstel. Over the facades of Binnen-Amstel and Weesperzij, over their light and dark fronts, over the orange awnings above the balconies of Binnen-Amstel and Weesperzijde, the sun is shining. And on the asphalt of the Hoge Sluis and on the grey pulp of its stone pillars and stone decorative galleries that accompany the bridge railing, the sun lies, and on the ramp and eyebrows of the windows of the Amstel Hotel, the sun lies.

But sunnier still were your souls, siskins with your shabbat children, sanctified by your walk to the synagogues, or sanctified simply by the joy of the day off and the stroll, sanctified by the anticipation of the set table and the welcome by your wives, with galla and fish; sanctified by those playful and important little children next to you, with their shiny blue caps, or their pink or light blue

[459 : 459]

ribbons in their black hair. It was your joy, the generous
Judaism of the Jerusalem of the West. The murder came
from elsewhere... There were always comets, strange angry celestial
bodies that collided with that small, intimate star of Israel, which maintained itself with great
loss. Jerusalem of the West...

Yerushalayim shel ha-maaraw! The dead body of Maurits Parser
rose before Ruben like a statue of the lost. Lost
forever in the spaces of Jewish history, that unheroic
but cheerful smile of Israel, which resembled the smile of
a somewhat simple, uneducated, somewhat sweetly
ordinary Jewish mother to her little daughter in her Sunday best; that smile
of understanding between the Jews and the streets of Amsterdam.
That man, Maurits Parser, died for our past and before our future.
He lived on love. At the moment a shot took his life,
his love was still as great and inexhaustible.
That love he had for Israel, absorbed in and
through the Jewish Amsterdam of his youth.

[...]

Recommended Citation

Siegfried E. Van Praags Jeruzalem van het Westen, edited in: Jewish Textual Architectures,
<<https://jewish-textual-architectures.online/source/jta:source-5>> [October 26, 2025].